

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 1 och 2 § i museilagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att museilagen ändras. Enligt förslaget justeras villkoren för att ett museum skall få statsandel och bestämmelserna om museernas uppgifter preciseras. Dessutom föreslås att det i lagen tas in

ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om vissa villkor för att ett museum skall få statsandel.

Lagen avses träda i kraft vid ingången av 2006.

MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

Lagstiftning

Var och en bär enligt 20 § i grundlagen ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet.

Enligt 1 § i lagen om museiverket (282/2004) finns för skyddet av kulturarvet och för landets allmänna museiväsen Museiverket, som är underställt undervisningsministeriet. Enligt 1 § i lagen om Statens konstmuseum finns för utveckling av konstmuseisektorn i landet Statens konstmuseum (566/2000).

Bestämmelser om museiverksamheten finns i museilagen (729/1992). Enligt lagens 1 § är museiverksamhetens syfte att upprätthålla och öka medborgarnas kunskap om sin kultur, sin historia och sin miljö. Museerna skall sörja för och främja undersökning, undervisning och information på området genom att ta till vara, undersöka, bevara och ställa ut föremål och annat material om människan och hennes miljö.

Enligt 1 a § i museilagen beviljas museer statsandel för sina driftskostnader så som närmare bestäms i lagen om finansiering av

undervisnings- och kulturverksamhet (635/1998), nedan *finansieringslagen*, och i museilagen.

Enligt 2 § i museilagen är villkoren för erhallande av statsandel

1) att museet ägs av en kommun eller ett kommunalförbund eller av en privat sammanslutning eller stiftelse, till vars stadgeenliga uppgifter hör att bedriva museiverksamhet eller att svara för ett museum,

2) i fråga om privata museer att de har av museiverket godkända stadgar som styr museets verksamhet,

3) att stadgarna för den förening eller stiftelse som svarar för museet garanterar att museets samlingar bibehålls som museisamlingar även om föreningen eller stiftelsen upphör med sin verksamhet, samt

4) att för museet har inrättats minst en tjänst eller befattning med karaktär av huvudsyssla, vars innehavare har yrkeskunskaper som hänför sig till museets verksamhetsområde.

I 3 § 1 mom. i museilagen föreskrivs dessutom att undervisningsministeriet inom ramen för statsbudgeten godkänner de museer som är berättigade till statsandel. Till de landskapsmuseer, regionala konstmuseer och riksomfattande specialmuseer som undervisningsministeriet utser skall enligt paragrafens

2 mom. betalas en 10 procentenheter större statsandel.

Enligt 4 § i museilagen beslutar undervisningsministeriet inom ramen för statsbudgeten om det antal årsverken som skall utgöra den kalkylerade grunden vid beräkningen av museernas statsandelar.

I museilagen finns dessutom bestämmelser om statsunderstöd för anläggningsprojekt och om att stadganden om de riksomfattande specialmuseernas, landskapsmuseernas och de regionala konstmuseernas uppgifter utfärdas genom förordning.

Enligt 1 § i museiförordningen (1312/1992) har ett landskapsmuseum och ett regionalt konstmuseum till uppgift att

1) främja och styra museiverksamheten inom sitt verksamhetsområde,

2) ha hand om upprätthållandet av centralregister och centralarkiv i anslutning till museiverksamheten inom området,

3) sköta de uppgifter inom museiverksamheten som ankommer på staten och om vilka har överenskommit särskilt med museiverket, samt

4) utföra andra specialuppgifter som undervisningsministeriet har ålagt museet.

Enligt förordningens 2 § har ett riksomfattande specialmuseum till uppgift att

1) främja och styra museiverksamheten inom sitt specialområde,

2) dra försorg om samarbetet mellan museer som representerar samma specialområde,

3) ha hand om upprätthållandet av riksomfattande register över museisamlingarna inom specialområdet,

4) sköta de uppgifter inom museiverksamheten som ankommer på staten och om vilka har överenskommit särskilt med museiverket samt

5) utföra andra specialuppgifter som undervisningsministeriet har ålagt museet.

I 1 § i finansieringslagen bestäms om statsandel och statsunderstöd som beviljas kommuner, samkommuner, registrerade sammanslutningar eller stiftelser för driftskostnader och anläggningsprojekt samt om annan finansiering för sådan verksamhet om vilken bestäms i museilagen. Bestämmelser om finansieringen av museernas, teatrarnas och orkestrarnas driftskostnader finns i finansieringslagens 15 § och om beräkningen av

priset per enhet för museer i lagens 28 §.

Praxis

Antalet yrkesmässigt skötta museer i Finland uppgick år 2003 totalt till 163 och de svarade för skötseln av 323 museer. Dessutom finns hundratals andra museer. Utifrån sin uppgift kan museerna indelas i kulturhistoriska museer, konstmuseer, naturhistoriska museer och specialmuseer. Riksomfattande museer är Finlands nationalmuseum, Statens konstmuseum och Naturhistoriska centralmuseet vid Helsingfors universitet. På regional nivå finns 20 landskapsmuseer och 16 regionala konstmuseer. De riksomfattande specialmuseerna är 14. Vid museerna fanns sammanlagt 1 636 anställda med arbetet som huvudsyssla. Antalet museibesök 2003 var cirka 4,5 miljoner.

Statsandel beviljas för museernas driftskostnader. Undervisningsministeriet fastställer museernas pris per enhet, dvs. ett visst belopp per årsverke som baserar sig på museernas totala utgifter, fastighetsutgifterna borträknade.

Utgående från Museiverkets utlåtande beslutar undervisningsministeriet årligen om godkännande av nya museer som har ansökt om att bli berättigade till statsandel. Ett museum kan inom ramarna för statsbudgeten godkännas som berättigat till statsandel, om det fyller villkoren i museilagen. I praktiken går detta till så att undervisningsministeriet inom ramen för statsbudgeten årligen fastställer det antal kalkylerade årsverken som läggs till grund för statsandelen till museerna.

År 2005 finns det sammanlagt 136 yrkesmässigt skötta museer som är berättigade till statsandel. Av dem är 82 kommunala och 54 drivs av en förening eller stiftelse.

Sammanlagt 1 128 årsverken finns till förfogande 2005. Priset per enhet till grund för statsandelen är 35 983 euro och statsandelen är 37 procent av detta belopp. På grund av sina regionala och riksomfattande uppgifter får landskapsmuseerna, de regionala konstmuseerna och de riksomfattande specialmuseerna förhöjd statsandel, dvs. 47 procent.

Det totala statsandelsbeloppet 2005 är cirka 17,8 miljoner euro. Utöver statsandelar bevil-

jar undervisningsministeriet museerna understöd beroende på prövning, bl.a. för anläggnings- och totalsaneringsprojekt, specialmuseernas specialuppgifter samt museernas digitaliserings- och innovationsprojekt. Statsandelarna och statsunderstöden täcker ca 23 procent av museernas totala utgifter. Kommunerna är den viktigaste finansiären av museer. Den kommunala finansieringen täcker ca 55 procent av totalutgifterna för alla statsandelsberättigade museer och ca 70 procent av totalutgifterna för de kommunala museerna.

1.2. Bedömning av nuläget

Statsandelssystemet för museer har ansetts ha goda grunder. Detta konstateras bl.a. i betänkandet av kommissionen Museum 2000 (kommittébetänkande 8:1999). I betänkandet konstateras att systemets principer är rättvisa och att användningen av årsverken som beräkningsgrund stöder museiarbetets arbetskraftsdominerade natur. Det har dock blivit ett problem att priset per enhet inte följer den faktiska kostnadsutvecklingen. Ett annat problem är underskottet i årsverken. De första åtgärderna för att minska underskottet vidtogs 2004 och 2005 då 44 respektive 56 tilläggsårsverken beviljades. Det faktiska antal årsverken som museerna uppgett för beräkningen av statsandelen har stadigt ökat. År 2005 är underskottet 395 årsverken. Alla museer som fyller villkoren enligt museilagen har inte kunnat godkännas som berättigade till statsandel. För närvarande finns åtta sådana museer. Varje år godkänns några nya museer som berättigade till statsandel.

Det växande antalet museer kräver att styr- och utvecklingsmedlen förnyas. Museiverkets verksamhet har profilerats så att dess uppgift är att i samarbete med Statens konstmuseum och Naturhistoriska centralmuseet främja de allmänna verksamhetsbetingelserna inom området och svara för den övergripande samordningen och utvecklingen av museiområdet. Museiverket har ett särskilt ansvar för landets kulturhistoriska museisektor, medan Statens konstmuseum svarar för konstmuseisektorn.

Kommissionen Museum 2000 påpekade i sitt betänkande att det för att verksamhetsre-

surserna för befintliga och kommande museer skall kunna säkras och museernas höga kvalitet garanteras, krävs att finansierings- och verksamhetsförutsättningarna för ett tilltänkt museum har utretts tillräckligt. Kommissionen föreslog att kriterierna för statsandelsbehörighet ses över så att man i dem beaktar även verksamhetens kontinuitet, t.ex. genom att förutsätta en hållbar finansierings- och verksamhetsplan av de museer som ansöker om att bli berättigade till statsandel.

Även på det internationella och europeiska planet strävar museiområdet uttryckligen efter att utveckla den lagstiftning, de standarder och den registrering som styr verksamheten i syfte att säkra kvaliteten på museiarbetet och fördela finansieringen rättvist och effektivt. Dyliga omläggningar har pågått eller pågår som bäst bl.a. i Nederländerna, Belgien, Danmark, Frankrike, Storbritannien och Italien.

2. Syfte och de viktigaste förslagen

Syftet med propositionen är att genom lagstiftning uppdatera bestämmelserna om museernas uppgifter och skapa riktlinjer som skall styra utvecklingen av museerna. Avsikten är att villkoren för erhållande av statsandel skall utökas och preciseras. Målet är att få en bättre balans i statsandelssystemet och göra det rättvisare genom att både de museer som redan är och de som ansöker om att bli berättigade till statsandel känner till den klart uttryckta nivå som krävs av yrkesmässig museiverksamhet.

Syftet är också att höja kvaliteten på museiarbetet, bl.a. genom att betona betydelsen av personal som är utbildad för museibranschen och tillräckliga verksamhetsförutsättningar för museerna i fråga om förvaring och skötsel av samlingar, arbetslokaler och utställningsverksamhet. Dessutom förutsätts museerna ha definierat sitt eget ansvarsområdet samt ha en målinriktad och planerad verksamhet.

Enligt 76 § i kommunallagen (365/1995) kan kommunerna komma överens om att anförtro en annan kommun att sköta en uppgift för en eller flera kommuners räkning eller att uppgiften skall skötas av en samkommun.

Kommunerna kan alltså komma överens om samarbete även i fråga om museiverksamhet. Statsandelen kunde då betalas till den kommun som enligt samarbetsavtalet mellan kommunerna svarar för skötseln av uppgifterna.

Enligt lagförslagets 1 § 2 mom. skall museerna främja tillgången till information om kultur- och naturarvet genom att ta till vara och bevara det materiella och visuella kulturarvet för kommande generationer, forska, undervisa och sprida information om det samt bedriva utställnings- och publikationsverksamhet. Avsikten är att framhålla växelverkan mellan museerna och allmänheten. Definitionen på museiverksamheten moderniseras så att den täcker hela kulturarvet inklusive naturarvet och det visuella arvet.

Enligt lagförslagets 2 § 1 mom. 2 punkten är det för erhållande av statsandel ett villkor att det finns ekonomiska förutsättningar för museets verksamhet, men att museet dock inte drivs i syfte att eftersträva ekonomisk vinst. I sin verksamhet skall museerna eftersträva totalekonomisk lönsamhet.

Enligt momentets 3 punkt är det för erhållande av statsandel en förutsättning att museet har stadgar som styr verksamheten och definierar museets ansvarsområde på det sätt som bestäms genom förordning av statsrådet, Stadgarna fastställs av museets huvudman, om vilken bestäms i momentets 1 punkt.

Enligt 5 punkten i momentet är det en förutsättning för erhållande av statsandel att museet har tillräcklig personal med utbildning inom museibranschen. Närmare bestämmelser om minimistorleken på och behörighetsvillkoren för personalen föreslås bli utfärdade genom förordning av statsrådet. Målet är att museerna skall ha ett sådant antal anställda som är sakkunniga och förtrogna med museiverksamhet som verksamhetens omfattning kräver.

Enligt momentets 6 punkt är det för erhållande av statsandel en förutsättning att museet har sådana utställningslokaler, arbetsrum, lokaler för allmänheten och för skötseln och förvaringen av samlingarna som är ändamålsenliga.

Enligt momentets 7 punkt är det för erhållande av statsandel en förutsättning att museets verksamhet pågår året om och att dess

samlingar är öppna för allmänheten. Museet skall vara tillgängligt för allmänheten och forskare året om. Om enskilda museiföremål som hör till museet är av en sådan karaktär att det inte är möjligt att de eller utställningarna hålls öppna året om, skall regelbunden museiverksamhet för allmänheten ordnas på annat sätt.

Enligt momentets 8 punkt är det en förutsättning för erhållande av statsandel att museet på det sätt som bestäms genom förordning av statsrådet har en verksamhets- och ekonomiplan samt andra planer som styr verksamheten. Museets verksamhet skall såväl i förvaltningshänseende som ekonomiskt vara ordnad så att den möjliggör beslutsfattande och långsiktig planering av verksamheten utgående från förutsättningarna för museiverksamhet. Kostnaderna för museiverksamheten måste kunna visas separat från huvudmannens kostnader för annan verksamhet.

Av museer som drivs av kommuner krävs ingen separat verksamhets- och ekonomiplan, om de uppgifter som förutsätts i förordningen framgår av kommunens andra planer.

Enligt 2 mom. i paragrafförslaget skall bestämmelser om behörighetsvillkoren för den personal som har utbildning inom museibranschen utfärdas genom förordning av statsrådet.

3. Propositionens konsekvenser

Medlen för statsandelarna till museerna anvisas årligen både av budget- och tippningsvinstmedel under moment 29.90.32, Statsandelar och -understöd för museer, och moment 29.90.52, Tippnings- och penninglotterivinstmedel för främjande av konsten. Propositionen har inga ekonomiska konsekvenser för statsbudgeten, inte heller för statsandelsbeloppet till museernas huvudmän som helhet. Fördelningen av statsandelen till enskilda museer kan dock påverkas av propositionen.

Museistatistiken för 2003 visar att det bland de museer som är berättigade till statsandel finns 36 med bara en anställd med arbetet som huvudsyssla i fast arbetsförhållande och utbildning inom museibranschen, och således uppfyller de i sin nuvarande situ-

ation inte villkoren i de föreslagna bestämmelserna. Av dessa museer har dock 16 minst två fast anställda. År 2005 är det bara åtta statsandelsberättigade museer som beviljas statsandel på basis av ett enda årsverke. Dessa museer måste enligt lagens övergångsbestämmelse fylla villkoren för erhållande av statsandel enligt den ändrade lagen vid ingången av 2009.

Bestämmelser om behörighetsvillkoren för personalen föreslås bli utfärdade genom förordning av statsrådet. De nya bestämmelserna om behörighetsvillkor avses bli tillämpade på den personal som anställs vid museerna sedan denna lag trätt i kraft. En person som då förordningen träder i kraft är anställd vid ett statsandelsberättigat museum, men inte fyller de nya behörighetsvillkoren har kvar sin behörighet. Bestämmelser om detta föreslås bli utfärdade genom museiförordningen.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid undervisningsministeriet. Utlåtanden om utkastet till proposition lämnades av Museiverket, Statens konstmuseum, Naturhistoriska centralmuseet, Finlands museiförbund och Finlands kommunförbund. Propositionsutkastet sändes dessutom för kännedom och eventuella kommentarer till alla museer som är berättigade till statsandel. Remissinstanserna ställde sig i huvudsak positivt till propositionen, men särskilt frågan om en tillräcklig yrkesutbildad personalstyrka delade åsikterna. Sepa-

rata förhandlingar om propositionen har dessutom förts med Finlands kommunförbund. Den 19 april 2005 behandlades lagutkastet i delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning.

5. Närmare bestämmelser

På grund av den föreslagna lagändringen föreslås att närmare bestämmelser om villkoren för museernas statsandelar samt om minimiantalet anställda med utbildning inom museibranschen och om behörighetsvillkoren för dem utfärdas i museiförordningen.

6. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2006.

När undervisningsministeriet godkänner ett nytt museum som berättigat till statsandel efter lagens ikraftträdande skall museet uppfylla alla de villkor för erhållande av statsandel som avses i 2 §. Däremot skall ett museum som vid ikraftträdandet av denna lag är berättigat till statsandel samt ett museum som har konstaterats vara berättigat till statsandel, enligt övergångsbestämmelsen uppfylla villkoren för erhållande av statsandel enligt 2 § 1 mom., 3—8 punkten från ingången av 2009.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 1 och 2 § i museilagen

I enlighet med riksdagens beslut:
ändras i museilagen av den 3 augusti 1992 (729/1992) 1 och 2 §, sådana de lyder, 1 § i lag 1166/1996 och 2 § delvis ändrad i sistnämnda lag, som följer:

1 §

Museiverksamhetens syfte är att upprätthålla och stärka befolkningens förståelse av sin kultur, sin historia och sin miljö.

Museerna skall främja tillgången till information om kultur- och naturarvet genom att ta till vara och bevara det materiella och visuella kulturarvet för kommande generationer, forska, undervisa och sprida information om det samt bedriva utställnings- och publikationsverksamhet.

2 §

Villkor för erhållande av statsandel är att

1) museet ägs av en kommun eller samkommun eller av en privat sammanslutning eller stiftelse, till vars stadgeenliga uppgifter hör att bedriva museiverksamhet eller att svara för ett museum,

2) det finns ekonomiska förutsättningar för verksamheten, men museet dock inte drivs i syfte att eftersträva ekonomisk vinst,

3) museet har stadgar som styr verksamheten och som definierar museets ansvarsområ-

de på det sätt som bestäms genom förordning av statsrådet,

4) det finns garantier för att museets samlingar bibehålls som museisamlingar även om museet upphör med sin verksamhet,

5) museet har en verksamhetsansvarig museichef som sköter uppgiften som huvudsyssla samt tillräcklig personal med utbildning inom museibranschen,

6) museets lokaler för utställningar, personal och allmänhet samt för skötseln och förvaringen av samlingarna är ändamålsenliga,

7) museets verksamhet pågår året om och samlingarna är tillgängliga för besökare,

8) museet på det sätt som bestäms genom förordning av statsrådet har en verksamhets- och ekonomiplan samt andra planer som styr verksamheten.

Bestämmelser om minimiantalet anställda med utbildning inom museibranschen och om behörighetsvillkoren för dem utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 200 .

Ett museum som vid ikraftträdandet av denna lag får statsandel eller som undervisningsministeriet har konstaterat vara berättigat till statsandel skall uppfylla villkoren för erhållande av statsandel enligt 2 § 1 mom. 3—8 punkten från ingången av år 2009.

Helsingfors den 10 juni 2005

Republikens President

TARJA HALONEN

Minister *Liisa Hyssälä*

Lag

om ändring av 1 och 2 § i museilagen

I enlighet med riksdagens beslut:
ändras i museilagen av den 3 augusti 1992 (729/1992) 1 och 2 §, sådana de lyder, 1 § i lag 1166/1996 och 2 § delvis ändrad i sistnämnda lag, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Museiverksamhetens syfte är att upprätthålla och öka medborgarnas kunskap om sin kultur, sin historia och sin miljö.

Museerna skall *sörja för och främja* undersökning, undervisning och information på området genom att ta till vara, undersöka, bevara och ställa ut föremål och annat material om människan och hennes miljö.

2 §

Villkor för erhållande av statsandel är

1) *att* museet ägs av en kommun eller ett kommunalförbund eller av en privat sammanslutning eller stiftelse, till vars stadgeenliga uppgifter hör att bedriva museiverksamhet eller att svara för ett museum,

2) i fråga om privata museer att de har av museiverket godkända stadgar som styr museets verksamhet,

3) *att* stadgarna för den förening eller stiftelse som svarar för museet garanterar att museets samlingar bibehålls som museisamlingar även om föreningen eller stiftelsen upphör med sin verksamhet, *samt*

4) *att* för museet har inrättats minst en tjänst eller befattning med karaktär av huvudsyssla, vars innehavare har yrkeskunskaper som hänför sig till museets verksamhetsområde.

Föreslagen lydelse

1 §

Museiverksamhetens syfte är att upprätthålla och *stärka befolkningens förståelse av* sin kultur, sin historia och sin miljö.

Museerna skall *främja tillgången till information om kultur- och naturarvet* genom att ta till vara och bevara *det materiella och visuella kulturarvet för kommande generationer, forska, undervisa och sprida information om det samt bedriva utställnings- och publikationsverksamhet.*

2 §

Villkor för erhållande av statsandel är *att*

1) museet ägs av en kommun eller *sammokommun* eller av en privat sammanslutning eller stiftelse, till vars stadgeenliga uppgifter hör att bedriva museiverksamhet eller att svara för ett museum,

2) *det finns ekonomiska förutsättningar för verksamheten, men museet dock inte drivs i syfte att eftersträva ekonomisk vinst,*

3) *museet har stadgar som styr verksamheten och som definierar museets ansvarsområde på det sätt som bestäms genom förordning av statsrådet,*

4) *det finns garantier för att museets samlingar bibehålls som museisamlingar även om museet upphör med sin verksamhet,*

5) *museet har en verksamhetsansvarig museichef som sköter uppgiften som huvudsyssla samt tillräcklig personal med utbildning inom museibranschen,*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6) museets lokaler för utställningar, personal och allmänhet samt för skötseln och förvaringen av samlingarna är ändamålsenliga,

7) museets verksamhet pågår året om och samlingarna är tillgängliga för besökare,

8) museet på det sätt som bestäms genom förordning av statsrådet har en verksamhets- och ekonomiplan samt andra planer som styr verksamheten.

Bestämmelser om minimiantalet anställda med utbildning inom museibranschen och om behörighetsvillkoren för dem utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 200 .

Ett museum som vid ikraftträdandet av denna lag får statsandel eller som undervisningsministeriet har konstaterat vara berättigat till statsandel skall uppfylla villkoren för erhållande av statsandel enligt 2 § 1 mom. 3—8 punkten från ingången av år 2009.
